

УДК 378.147.091.33

Надія Мартиненко

Льотна академія Національного авіаційного університету

ORCID ID 0000-0002-5695-4685

DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/214-224

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Стаття розкриває проблему підготовки майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії. У результаті дослідження теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії, а саме: формування ціннісних орієнтацій через створення позитивного психологічного клімату; організація командної роботи в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; інтеграція культурологічного аспекту в професійно орієнтовані дисципліни; стимулювання рефлексивного ставлення до процесу формування якостей міжкультурної взаємодії. Виокремлені умови акцентують на важливих складових процесу формування міжкультурної взаємодії, а саме: ціннісні орієнтації, організація командної роботи, значення культурологічного аспекту в навчанні, важливі якості для роботи в мультикультурному середовищі.

Ключові слова: міжкультурна взаємодія, майбутні пілоти, безпека польотів, готовність до міжкультурної взаємодії, педагогічні умови, командна робота, рефлексія, культурологічний аспект.

Постановка проблеми. Професійна англійська мова є основним засобом спілкування в інтеркультурній команді, що об'єднує представників різних національностей. Для досягнення успішної міжкультурної комунікації майбутнім фахівцям необхідно володіти вміннями ефективно вирішувати проблеми, які неминуче виникають у процесі спілкування людей, що належать до різних культур.

Для повноцінного міжкультурного спілкування і взаєморозуміння фахівець повинен мати сформовану іншомовну міжкультурну компетенцію у сфері професійної комунікації, під якою ми розуміємо сукупність знань про рідну і іншомовні культури, умінь і навичок розуміти й адекватно використовувати в мові міжкультурну комунікацію, застосовувати знання про культуру носіїв мови в стандартних та нестандартних ситуаціях та здатність брати участь у професійній міжкультурній взаємодії.

Однім із провідних напрямів професійної діяльності майбутніх пілотів є міжкультурна взаємодія. З огляду на це, особливої уваги потребує забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців до міжкультурної діяльності, що передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку авіафахівців, упровадження інноваційних підходів та методів до організації навчального процесу в ЗВО.

Визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії дозволить змодельювати процес підготовки та експериментально перевірити його ефективність.

Аналіз актуальних досліджень. Актуальність проблеми підготовки майбутніх пілотів відображено у стандартах та рекомендаціях ІКАО; рекомендаціях Євроконтролю; Документі ІКАО № 9859 An / 474 «Керівництво з управління безпекою польотів» (2013); Документі ІКАО № 9859 An / 453 «Керівництво з впровадження вимог ІКАО щодо володіння мовою» (2010); Циркулярі ІКАО № 323 An / 185 «Рекомендації з програм навчання авіаційної англійської мови» (2009); наказ Державної служби України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації «Про затвердження Положення про систему управління безпекою польотів на авіаційному транспорті» (2005 р.).

Взаємодію між культурними особливостями та конфліктними ситуаціями вивчали К. Лейнг, У. Стефан, С. Тінг-Тумі. Педагогічні умови професійної підготовки до міжкультурної комунікації розглядали О. Братанич, В. Желясков, С. Радул, В. Смелікова. Педагогічні умови професійної підготовки авіаційних фахівців висвітлено в дослідженнях В. Асріян, О. Бродової, О. Ковтун, О. Москаленко, С. Тимченко.

Проблему професійної підготовки льотного складу з іноземної мови досліджували Л. Герасименко, Є. Кміта, О. Москаленко та інші. Окремі аспекти навчання взаємодії майбутніх пілотів представлено в роботах А. Дранко, О. Керницького, А. Савицької та ін. Теоретичні засади підготовки авіаційних фахівців ґрунтовно представлено в роботах Г. Лещенка, Р. Макарова, Т. Плачинди, В. Ягупова. Але аналіз науково-педагогічних джерел показав, що не досить розв'язаним залишається питання формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії, а саме теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування готовності до міжкультурної взаємодії майбутніх пілотів.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії.

Основними методами дослідження є аналіз, синтез, порівняння та узагальнення вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних джерел із проблеми формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Проблеми готовності до міжкультурного діалогу й формування комунікативної культури є досить актуальними в

умовах соціального, етнонаціонального та міжетнічного культурного простору. Комунікативна культура охоплює сукупність знань, умінь, навичок, здібностей рефлексії, що становлять основу міжкультурної взаємодії та міжкультурних контактів, що забезпечують ефективність діяльності. Комунікативна культура як рівень успішної організації міжкультурної взаємодії в полікультурній ситуації разом із відповідною підготовкою з професійної англійської мови передбачає володіння знаннями особливостей комунікативного стилю, що є типовим для тієї або іншої соціокультурної системи і що багато в чому визначає міжкультурні відмінності, здатні стати істотною комунікативною перешкодою. Комунікативний стиль життєдіяльності відрізняє манеру поведінки, поширену в певній територіальній, соціокультурній, конфесійній спільності, і відбивається в ступені активності людини, стереотипах поведінки, когнітивних та емоційних характеристиках, специфіці й динаміці вираження почуттів, особливостях сприйняття часу і простору, характері взаємодії особистості з навколишньою дійсністю. Комунікативна культура передбачає повагу до традицій, систем дозволів і заборон, норми, правила життя й поведінки особистості. Наявність культурних особливостей у професійній комунікації зумовили посилення уваги до цієї проблематики й потребу в обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності до міжкультурної взаємодії майбутніх пілотів.

У педагогіці під умовами розуміють сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, які діють на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання та навчання, формування особистості (*Словник-довідник з професійної педагогіки*, с. 193). У філософії «умову» визначають як те, «від чого залежить дещо інше, що робить можливим наявність речі, стану, процесу на відміну від причини, яка є логічною умовою наслідку дії» і як «істотний компонент комплексу об'єктів, із наявності якого за необхідністю походить існування цього явища» (*Психологічний словник*, с. 207).

Поряд із поняттям «умова» вчені та дослідники в педагогіці виділяють поняття «педагогічні умови». Так, Ю. Бабанський розуміє педагогічні умови як взаємодіючі компоненти навчального процесу, у якому викладач отримує результат, а студенти навчаються задля отримання результату (Бабанський, 1996).

В. Манько поняття «педагогічні умови» визначає як «взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність

навчального процесу й відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності» (Манько, 2000).

Словник-довідник із професійної педагогіки визначає «педагогічні умови» як «обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості» (*Професійна освіта: словник*, с. 143).

Тлумачний словник визначає поняття «умова» таким чином: «необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь» (*Великий тлумачний словник сучасної української мови*, с. 1506). Дослідник В. Желясков виокремлює такі педагогічні умови майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії: становлення мотивації курсантів за допомогою інноваційних технологій; міжпредметні зв'язки в навчальному процесі; використання міжкультурних аспектів в організації навчання (Желясков, 2019). В. Асріян виділяє такі педагогічні умови професійної готовності майбутніх пілотів до польотів на міжнародних повітряних трасах: навчання загальної, технічної англійської мови та фразеологію радіообміну; знання, уміння та навички з професійно орієнтованої англійської мови; упровадження в навчальний процес ситуаційних завдань, пов'язаних із особливостями професійної діяльності; система оцінювання під час вивчення професійної англійської мови (Асріян, 2007). О. Москаленко характеризує педагогічні умови як взаємодію між викладачем та студентом, що в подальшому сприяє успішному формуванню мотивації до навчання. Науковець виокремила такі педагогічні умови формування мотивації до професійного спілкування англійською мовою в майбутніх пілотів міжнародних авіаліній: зміст та структура планування навчання професійно-орієнтованої англійської мови; діалогічна взаємодія у процесі професійної комунікації з використанням інноваційних методів та форм навчання; упровадження ефективних принципів навчання у процесі експериментальної моделі (Москаленко, 2011).

Для забезпечення якості професійної підготовки курсантів льотних закладів освіти вчена Т. Плачинда виокремила такі педагогічні умови: рефлексія майбутнього фахівця для забезпечення саморегуляції; самовдосконалення й самоконтролю фахівця; формування міжпредметних зв'язків (Плачинда, 2014). С. Тимченко визначила та обґрунтувала такі організаційно-педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін: створення позитивного та сприятливого психологічного клімату за

допомогою діалогічної та міжособистісної взаємодії; активне навчання з використанням реальних ситуацій; позааудиторне спілкування (Тимченко, 2014). С. Радул у своєму дослідженні формування міжкультурної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови виокремлює такі педагогічні умови; спрямування майбутніх фахівців на культурологічний аспект у професійній діяльності; наявність міжособистісного спілкування у процесі навчання та в науково-дослідній роботі (Радул, 2014). В. Смелікова виокремила такі педагогічні умови майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування: психолого-педагогічні (мотивація до професійно-орієнтованого спілкування майбутніх фахівців); методичні (упровадження кейс-технологій на базі інструктивно-методичних розробок); організаційні (інноваційні методи та форми навчання) (Смелікова, 2017).

Теоретичний аналіз досліджень науковців надав змогу виокремити такі педагогічні умови формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії: формування ціннісних орієнтацій через створення позитивного психологічного клімату; організація командної роботи в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; інтеграція культурологічного аспекту в професійно орієнтовані дисципліни; стимулювання рефлексивного ставлення до процесу формування якостей міжкультурної взаємодії.

Щодо першої педагогічної умови варто зазначити, що сьогоденні студентам ЗВО незабаром належить вирішувати проблеми, що виникають у суспільстві, і від того, яких цінностей, норм і принципів дотримується майбутній фахівець, з якими установками й орієнтаціями він приступає до навчальної, а потім і до професійної діяльності, залежить успішність та продуктивність навчального процесу. У зв'язку з переорієнтацією ціннісної системи, суспільства в цілому, відношення до освіти та професійної діяльності сучасної молоді зазнало значних змін і виразно набуло інструментального характеру. Мотивація до майбутньої професійної діяльності студентів пов'язана передусім зі стратегіями самореалізації, отриманням матеріального достатку, побудовою успішної кар'єри.

Науковці (Н. Іванова, С. Фескіна) зазначають, що вибір професії майбутнього фахівця й оволодіння її змістом починається, насамперед, із інтересу до майбутньої діяльності. На початку навчання студенти мають позитивне ставлення до навчального процесу й мотивовані до навчання. У подальшому, становлення майбутнього авіафахівця, як висококваліфікованого, можливо лише у процесі формування ціннісних орієнтацій у професійній діяльності. Актуалізація цілей та мотивів відбувається за допомогою комплексу різних соціокультурних установок.

Ціннісні орієнтації «мають подвійний характер: вони соціальні, оскільки історично й культурно обумовлені, та індивідуальні, оскільки в них зосереджений життєвий досвід конкретного суб'єкта» (Радчук, 2005). О. Камінська у своєму дослідженні під ціннісними орієнтаціями розуміє становлення студентів до матеріальних та духовних цінностей, що визначають орієнтири на майбутню професійну діяльність, розвиток світогляду та цілі. Дослідниця визначає, що на розвиток професійно-ціннісних орієнтацій впливає низка чинників: суспільно-економічний (соціальна та політична стабільність у суспільстві, культурологічний розвиток, а саме орієнтири на історію, традиції, цінності); освітньо-професійний (інновації в освіті, новітні технології, культурно-духовний розвиток, соціокультурне середовище); індивідуально-особистісний (рівень культурної підготовки, засвоєння власних життєвих цінностей, гуманістичні орієнтири) (Камінська, 2011).

Формування ціннісних орієнтацій дозволить майбутнім пілотам ефективно використовувати міжкультурну комунікацію, поважати та приймати інші культурні етноси, уміти вирішувати стресові та конфліктні ситуації, отримувати задоволення від соціального оточення, мати стабільний нервово-емоційний стан, адже від фізичних та психофізіологічних показників залежить безпека екіпажу та пасажирів.

Щодо другої педагогічної умови, для коректного її тлумачення доцільно почати з визначення поняття «команда». Загалом, є багато визначень команди, зокрема:

- «команда – це невелика кількість людей із взаємодоповнюючими навичками, які прагнуть до спільної мети, виконують завдання та підходи, за які вони взаємно відповідальні» (Katzenbach, 1993).

- «люди, які працюють разом на певному шляху для досягнення загальної мети або місії. Робота є взаємозалежною і члени команди розділяють відповідальність і вважають себе відповідальними за досягнення результатів» (Lewis-McClear, 2020).

- «команда група людей, що працюють разом для досягнення спільної мети» (Understanding Team, 2021).

Отже, команда – це цільова спрямованість та інтенсивна взаємодія між членами групи, у той час, як командну роботу можемо схарактеризувати як ефективну й продуктивну практичну діяльність команди, або певну спільну та цілеспрямовану роботу групи фахівців, які працюють за встановленими правилами. Специфікою діяльності майбутніх пілотів та характерним фактором успішної командної роботи є комунікація. Також робота в команді впливає на особистісне та професійне зростання,

ефективне досягнення цілей та поставлених завдань. Так, наприклад, програма управління ресурсами екіпажу (CRM) – це ефективне використання всіх наявних ресурсів для льотного екіпажу задля забезпечення безпечної та ефективної роботи, зменшення помилок, уникнення стресів та підвищення ефективності. CRM націлена не стільки на оволодіння технічними знаннями та навичками, необхідними для польоту та експлуатації літаків, скільки на когнітивні та міжособистісні навички, необхідні для управління польотом в організованій авіаційній системі. Управління командними ресурсами (TRM) визначається як стратегія успішного використання всіх наявних ресурсів. Основними перевагами TRM вважаються: зменшення кількості інцидентів, пов'язаних із командною роботою; підвищена ефективність виконання завдань; ефективне використання кадрових ресурсів; безперервність та стабільність роботи в команді; посилене почуття відповідальності в командній роботі; підвищення рівня задоволеності роботою. Отже, організація командної роботи в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін дозволить майбутнім пілотам нести взаємну відповідальність, приймати складних рішень, почуття поваги один до одного, вирішення конфліктних ситуацій за допомогою ефективної комунікативної взаємодії.

Щодо третьої педагогічної умови маємо зазначити, що формування творчої особистості сучасного фахівця, інтеграція культурологічних особливостей, що сприяють ефективному розвитку професійних та індивідуальних якостей – становить взаємодію педагогічного та культурологічного дискурсу. Інтеграція культурологічного аспекту вивчення професійно орієнтованої англійської мови в майбутніх пілотів допоможе зробити процес навчання більш успішним та орієнтованим на соціокультурну взаємодію. Використання культурологічного аспекту на заняттях дасть змогу курсантам набути досвід міжкультурної комунікації, розвинути особистісні ціннісні якості та гуманне відношення до представників різних культур. Викладач може поєднувати аудиторні (формальні) та позааудиторні (неформальні) заняття з професійно орієнтованої англійської мови, з використанням різних форм, методів, інтерактивних завдань, тестів, тренінгів тощо. Наприклад, різні теми культурологічного напрямку («Національні традиції», «Історія культури різних країн», «Національна їжа» тощо) з використанням спеціальної лексики та граматики. Це сприятиме більш глибокому зануренню курсантів в особливості іншої культури, цінностей. Для позааудиторного (неформального) навчання можливе залучення волонтерів, представників різних національностей, організувати відео-чат з носіями іншої

мови. Таким чином, відбувається культурний обмін, реальне спілкування, формується повага до інших етнічних груп, традицій і, що важливо, культурологічний аспект органічно поєднується з вивченням професійно орієнтованих дисциплін.

Щодо четвертої умови, доцільно зауважити, що проблема формування рефлексії в майбутнього фахівця – важлива складова становлення особистості у процесі навчальної та професійної діяльності. Особливої значущості рефлексія набуває у процесі комунікації майбутніх фахівців у міжкультурному середовищі. Рефлексія, як спосіб зрозуміти себе та партнера у процесі взаємодії та спілкування, дає змогу прогнозувати та коректувати дії один одного. С. Максименко (Максименко, 2005) у своїх дослідженнях аналізує рефлексію як необхідність у взаємодії викладача та студента у процесі самоаналізу та самооцінки.

Рівень сформованості рефлексії залежить від успішного опанування навчального матеріалу майбутнього фахівця. Самоконтроль, організація самостійної роботи, планування, критичне мислення, самооцінка, значення власної навчальної діяльності – професійні якості, які спонукають до стимулювання рефлексивного ставлення студента до процесу навчання, а толерантність, ввічливість, стресостійкість, неконфліктність, дисциплінованість – важливі особистісні якості майбутнього фахівця. В умовах успішної рефлексії майбутній пілот має змогу нести відповідальність за власні рішення, забезпечити якісні та безпечні перевезення, ефективно використовувати знання та навички міжкультурної взаємодії з представниками мультикультурної команди.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У результаті дослідження теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії. Перша умова – формування ціннісних орієнтацій через створення позитивного психологічного клімату – передбачає ефективно використовувати міжкультурну комунікацію, поважати та приймати інші культурні етноси, уміти вирішувати стресові та конфліктні ситуації, отримувати задоволення від соціального оточення, мати стабільний нервово-емоційний стан за допомогою цінностей. Друга умова – організація командної роботи в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін – націлена на опанування командної взаємодії та створення професійної командної роботи. Третя умова – інтеграція культурологічного аспекту в професійно орієнтовані дисципліни – передбачає культурний обмін, реальне спілкування, формується повага до інших етнічних груп,

традицій, і важливо, що культурологічний аспект органічно поєднується з вивченням професійно орієнтованих дисциплін. Четверта умова – стимулювання рефлексивного ставлення до процесу формування якостей міжкультурної взаємодії – наголошує на основних рефлексивних якостях майбутнього пілота, а саме: толерантність, ввічливість, неконфліктність, дисциплінованість тощо. Подальші перспективи вбачаємо в моделюванні процесу формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії та експериментальної перевірки його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

- Асріян, В. Л. (2007). *Формування спеціальних умінь у пілотів міжнародних авіаліній на основі міжпредметних зв'язків технічних дисциплін* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Харків (Asriian, V. L. (2007). *Formation of specific skills of pilots of international airlines on the basis of intersubject communications of technical disciplines* (PhD thesis abstract). Kharkiv).
- Бабанский, Ю. К. (1997). *Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект*. М.: Педагогика (Babanskii, Yu. K. (1997). *Optimization of educational process: common didactic aspect*. М.: Pedagogy).
- Бусел, В. Т. (Ред.) (2009). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун» (Busel, V. T. (Ed.) (2009). *Big definition dictionary of actual Ukrainian language*. К.: Irpin: ETF "Perun").
- Войтко, В. І. (Ред.), (1982). *Психологічний словник*. К.: Вища школа (Voitko, V. I. (Ed.) (1982). *Psychological dictionary*. К.: High school).
- Гончаренко, С., Ничкало, Н. (ред.) (2000). *Професійна освіта: словник*. К.: Вища школа (Honcharenko, S., Nichkalo, N. (Eds.) (2000). *Professional education: dictionary*. К.: High school).
- Желясков, В. Я. (2019). Педагогічні умови формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії. *Науковий вісник ЛА НАУ, серія Педагогічні науки*, 5, 337-343 (Zheliiaskov, V. Ya. (2019). Pedagogical conditions for readiness formation of future navigators for professional communicative interaction. *Scientific Bulletin of FA NAU, Pedagogical sciences*, 5, 337-343).
- Камінська, О. М. (2011). Чинники впливу на розвиток ціннісних орієнтацій студентів архітектурного профілю. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. Ушинського*, 5-6, 21-28 (Kaminska, O. M. (2011). Impact factors of values orientation development of architecture students. *Scientific Bulletin of South Ukrainian National Pedagogic university named after Ushynsky*, 5-6, 21-28).
- Максименко, С. Д. (2005). Рефлексія–шлях до продуктивного самовизначення. *Психолог*, 1, 19-22 (Maksymenko, S. D. (2005). Reflection – the way for the efficient self expression. *Psychologist*, 1, 19-22).
- Манько, В. М. (2000). Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*, (2), 153-161 (Manko, V. M. (2000). Didactic conditions of professionally cognitive interest student's formation for special subjects. *Human socialization: Proceedings of National pedagogic university named after M. Dragomanov*, (2), 153-161).

- Москаленко, О. І. (2011). *Формування мотивації до професійного спілкування у майбутніх пілотів міжнародних авіаліній у процесі вивчення фахових дисциплін* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кіровоград (Moskalenko, O. I. (2011). *Formation of motivation to professional communication of future pilots of international airlines in learning process of specific disciplines* (PhD thesis). Kirovohrad).
- Радчук, Г. (2005). Ціннісні орієнтири сучасного студентства. *Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні. Збірник матеріалів другої науково-практичної конференції*, (сс. 374-384). Дрогобич: Коло (Radchuk, H. (2005). Values orientation of modern students. *Personality in open democratic society development in Ukraine. Proceedings of the second scientific practical conference*, (pp. 374-384). Drohobych: Kolo).
- Радул, С. (2014). *Формування міжкультурної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови у процесі професійної підготовки* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Умань (Radul, S. (2014). *Formation intercultural competency of future teacher of foreign language in the process of professional training* (DSc thesis abstract). Uman).
- Семенова, А. В. (Ред.) (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*. Одеса: Пальміра (Semenova, A. V. (Ed.) (2006). *Dictionary-reference of professional pedagogy*. Odessa: Palmira).
- Смелікова, В. Б. (2017). *Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Херсон (Smelikova, V. B. (2017). *Training future navigators for professionally oriented communication with the help of case technologies* (PhD thesis). Kherson).
- Тимченко, С. В. (2014). *Формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кіровоград (Tymchenko, S. V. (2014). *Formation of communicative skills of future ATC professionally oriented disciplines* (PhD thesis). Kirovohrad).
- Плачинда, Т. С. (2014). Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх авіафахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 36, 344-348 (Plachynda, T. S. (2014). Pedagogical conditions of professional training of future aviation specialists. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 36, 344-348).
- Katzenbach, J. R. (1993). *The Wisdom of Teams. Creating the High-performance Organization*. Boston: Harvard Business School. Retrieved from: <http://archive.tlt.psu.edu/suggestions/teams/about/definition.html>.
- Lewis-McClear, K. (2020). Psychological contract breach and the employment exchange. *Perceptions from employees and employers. Paper Presented to the Academy of Management, San Diego*. Retrieved from: <http://archive.tlt.psu.edu/suggestions/teams/about/definition.html>.
- Understanding Team. What is a Team?* (2021). Retrieved from: <http://www.managementstudyguide.com/understanding-team.htm>

РЕЗЮМЕ

Мартыненко Надежда. Педагогические условия формирования готовности будущих пилотов к межкультурному взаимодействию.

Статья раскрывает проблему подготовки будущих пилотов к межкультурному взаимодействию. В результате исследования теоретически обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих пилотов к

межкультурному взаємодію, а именно: формування ціннісних орієнтацій через створення позитивного психологічного клімату; організація командної роботи в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; інтеграція культурологічного аспекта в професійно спеціальні дисципліни; стимулювання рефлексивного відношення до процесу формування якостей міжкультурної комунікації.

Ключевые слова: *межкультурное взаимодействие, будущие пилоты, безопасность полетов, готовность к межкультурному взаимодействию, педагогические условия, командная работа, рефлексия, культурологический аспект.*

SUMMARY

Martynenko Nadiia. *The pedagogical conditions for the formation of future pilots' readiness for intercultural interaction.*

One of the leading areas of professional activity of future pilots is intercultural interaction. In view of this, special attention needs to be paid to ensuring the quality of professional training of future specialists for intercultural activities, which provides thorough theoretical and practical training of aviation specialists, introduction of innovative approaches and methods to the organization of the educational process in higher school.

The preparation for intercultural interaction is a complex multicomponent process that requires constant improvement of one's knowledge, skills and abilities in order to participate more productively in multicultural environment. It is based on deep understanding of the language and behavior of the communication partner in the process of joint activities.

The article reveals the problem of preparing future pilots for intercultural interaction. As a result of the research the pedagogical conditions of formation of readiness of future pilots for intercultural interaction are theoretically substantiated, namely: formation of value orientations through creation of a positive psychological climate; organization of team work in the process of studying professionally oriented disciplines; integration of the cultural aspect into professionally oriented disciplines; stimulating a self-reflexive attitude to the process of forming the qualities of intercultural interaction. Communicative culture as a level of successful organization of intercultural interaction in a multicultural situation, together with appropriate training in professional English, involves knowledge of the features of communicative style, which is typical for sociocultural system and largely determines intercultural differences that can become a significant communicative barrier .

The selected conditions emphasize the important components of the process of formation of intercultural interaction, namely: value orientations, organization of teamwork, the importance of the cultural aspect in learning, important qualities for work in a multicultural environment.

Key words: *intercultural interaction, future pilots, flight safety, readiness for intercultural interaction, pedagogical conditions, teamwork, self-reflection, cultural aspect.*